

- Štvrtročník Transparency International Slovensko
- Vydané s podporou Enel – Slovenské elektrárne

Važení priateľa,

za viac ako 15 rokov verejných obstarávaní na Slovensku sa spôsoby „získavania výhod“ menili a zdokonaľovali. Zo začiatku sa niektoré veci neobstarávali podľa zákona, ale prosté „len nakupovali“. Nasledovala éra „priameho zadania“ (aby to lepšie znelo, zákon to nazval „rokovacie konanie bez zverejnenia“), keď verejní obstarávatelia zdôvodňovali jeho použitie najrôznejšími dôvodmi, najčastejšie časovou tiesňou. Mediálny tlak a prebratie smerníc EÚ do nového zákona spôsobili podstatný pokles zneužívania priameho zadania. Potom nastala éra „vylúčenia do súťaže“. Bolo treba len dobre formulovať podmienky účasti v súťaži, aby vopred nedohodnutí uchádzači boli zo súťaže legálne vylúčení, aj keby ponúkali najvýhodnejšie podmienky. Námietky vylučovaných uchádzačov proti takému postupu a mediálny tlak viedol k úpravám ustanovení o prípustných podmienkach účasti. Podobne sme vstúpili do éry „šikovných“ kritérií na výber najvýhodnejšej ponuky. Išlo o to, aby vôhovo menej významné dopĺňujúce kritériá ako lehota dodania do 10 minút alebo záruka na tisíc rokov zabezpečili „informovanému“ uchádzačovi možnosť víťazstva s formálne najvýhodnejšou ponukou aj pri najvyššej ponúkanej cene. Nasledovalo opätovné sprísnenie zákona.

V súčasnosti médiá pravidelne prinášajú príklady používania zákona o verejnom obstarávaní spôsobom, ktorý indikuje nesledovanie verejného záujmu. Príkladom sú miliardové zákazky na služby, ktoré sa obstarávajú spôsobom učným pre nevýznamné prípady s malou hodnotou; navyše, v dobe internetu zverejnené na nástenke na chodbe úradu. O inováčných spôsoboch šetriacich verejné zdroje (napríklad elektronických aukciách) na ministerstvách ani nechýrať. Možnosť prebratia súťažných podkladov uchádzačmi sa časovo neprímerne obmedzuje. Atď., atď. Obrana je rovnaká: „postupovali sme v súlade so zákonom, ak sa zmení zákon, budeme ho rešpektovať“. Ako na kolotoči: ktosi príde na spôsob, ako obísť zákon a zadať zákazku tomu, komu chce, nasleduje zmena zákona reagujúca na konkrétnu kauzu aspoň čiastočne obmedzujúca možnosť jej opakovania sa v už zabehnutom scenári. A príde ktosi iný a ... a zasa dokola. Ideálny zákon však nenapišeme. Na obmedzenie korupcie vo verejnom obstarávaní musia byť okrem dobrého zákona verejne prístupné informácie a verejnosť musí mať záujem ich sledovať a pracovať s nimi. A teda pochváliť pozitívne konanie a sankcionovať opačné praktiky. Podmienku aktívneho a včasného poskytovania informácií môžu inštitúcie verejného sektora v dnešnom svete moderných informačných technológií plniť pomerne rýchlo. S naplnením druhej podmienky musíme mať trpezlivosť; ale verím, že sa dočkáme, keď sa časná diskusia o nástenkovom tendri prebieha vďaka aktívnym médiám.

Jiří Vlach
spolupracovník TIS

Poslanec kritizoval netransparentnosť predajov

(KORZÁR, 16. 1. 2009)

Zastupiteľstvo Prešovského samosprávneho kraja (PSK) na nedávnom rokovaní schválilo programový rozpočet na roky 2009-2011. Poslanci k návrhu rozpočtu dlho nediskutovali. Kritické pripomienky mal poslanec Ján Gajdik (NEKA),

podľa neho je predaj nepotrebného majetku netransparentný: „Nikto nevie, čo je prebytočné. Podľa spôsobu, akým kraj predáva nepotrebný majetok, sa PSK pokojne môže premenovať na realitnú kanceláriu s ručením obmedzeným.“ Požiadal, aby sa urobil súpis

prebytočného majetku a aby sa zverejnil na internete. Poukázal aj na niektoré podľa jeho názoru neadekvátne výdavky, napríklad školenia a inzercia (99 581 eur (3 milióny Sk)) alebo vypracovanie expertíz (132 775 eur (4 milióny Sk)).

V Trenčianskych Tepliciach nastupuje protikorupčná jednotka

(PRAVDA, 20. 1. 2009)

Podozrivé predaje majetku mesta Trenčianske Teplice pod cenu začne preverovať policajný Úrad boja proti korupcii. Porušenie zákona zistili kontrolóri NKÚ SR. Kontrola preverovala

napríklad predaj 1,3-hektárového pozemku v strede mesta súkromnej spoločnosti za 33,19 € (1 000 korún) za štvorcový meter. Tiež predaj hotela Slovakia za 1 milión 361-tisíc € (41 miliónov korún) trenčianskotepe-

lickým kúpeľom. Štefan Škultéty (SDKÚ), primátor Trenčianskych Teplíc, tvrdí, že mesto v týchto prípadoch chybu neurobilo. Mesto závery kontroly odmieta a uzatvorené zmluvy nehodlá meniť.

Vládni starostovia dostávajú najviac

(PRAVDA, 13. 2. 2009, 23. 2. 2009)

Starostovia zo strán vládnej koalície sa pri zháňaní peňazí pre obec narobia menej ako ostatní. Minister financií Ján Počiatek (Smer) poslal aj vlani najviac dotácií práve starostom z jeho vlastnej strany. Viacerí si navyše polepšili už druhý rok po sebe. Po-

čiatok vlani obciam rozdelil na opravu kultúrnych domov či výstavbu rozhlasu 5,8 milióna eur. Transparency International Slovensko (TIS) zistila, že bol štedrý najmä k starostom zo Smeru a HZDS. Z 900 úspešných projektov poslali 556 starostovia vládnych strán, z opozičných ich uspelo len

56. Zvyšok peňazí si rozdelili nezávislí. 40 z 85 starostov z SNS zasa získalo vlnu podporu z Environmentálneho fondu, ktorý spadá pod ministerstvo životného prostredia vedené Jánom Chrbetom z SNS. Napríklad starostov za SMK je 215, na čističky či protipodhľadové opatrenia dostali podporu len siedmi. Keď toto ministerstvo viedla práve SMK, smerovali peniaze hlavne na juh Slovenska.

Zákazky chcú v Bytči viac pridelovať cez obálky

(SME, 5. 3. 2009)

Mestské zastupiteľstvo v Bytči len v decembri zaviedlo internetovú aukčnú sieň. Chceli takto rozdelovať zákazky nad 6 600 EUR. Sumu teraz zvýšili na 16 600 EUR. Pravidlá

zmenili, aj keď sa takto dajú ušetriť desiatky eur. Poslanci argumentovali neuskutočiteľnosťou využívania elektronických aukcií pri malých zákazkách, slabou pripojenosťou na internet v prípade drobných živnost-

níkov, ale aj podporou domácich podnikateľov. V meste sa tak vracia k predchádzajúcej praxi otvárania obálok s ponukami, ktorý znamená väčší priestor pre manipulácie.

Dvoch košických poslancov obvinili z korupcie

(ČTK / www.smeonline.sk, 13. 3. 2009)

Policia navrhla obžalovať dvoch poslancov košického mestského zastupiteľstva za korupciu. Dvaja podnikatelia údajne jednému z poslancov sľúbili 11 285 eur (340 tis. Sk)

za presadenie predaja lukratívnych nehnuteľností, druhý z poslancov návrh na rokovanie pripravil. Podnikatelia mali záujem o nebytový priestor a dva byty v budove v centre mesta. Zastupiteľstvo ich predaj

v marci minulého roku schválilo. Poslancom hrozí päť až 12-ročné väzenie, dvojici podnikateľov, ktorí podľa nej úplatok poslancom ponúkli, v prípade dokázania viny dvoj až päťročné väzenie.

Aktivity TIS

- Začiatkom januára 2009 zverejnila TIS správu z monitoringu činnosti hlavných kontrolórov 25 slovenských miest. Správa konštatuje viacero nedostatkov v činnosti hlavných kontrolórov, najmä ich malú aktivitu pri kontrole obchodných spoločností s majetkovou účasťou miest. (viac na s. 3)

- Problematike nedodržovania a nevynucovania zákonov na príklade vyberania školného za externé vysokoškolské štúdium je venovaná štúdia, ktorú 28. januára 2009 zverejnila TIS.

- 5. februára 2009 TIS zverejnila správu z monitoringu činnosti komisii na ochranu verejného záujmu v 25 slovenských mestách. Správa konštatuje pasivitu týchto komisii, ktorá spôsobuje praktickú neúčinnosť ústavného zákona o konflikte záujmov na úrovni miestnej samosprávy. (viac na s. 3)

- Vo februári 2009 vyzvala TIS poslancov Národnej rady SR, aby zrušili špeciálnu kategóriu tzv. neprioritných služieb, keď je možné napríklad právnické, vzdelávacie alebo rekreačné služby obstarávať

menej transparentnými postupmi. Výzva TIS bola reakciou na poslanceckú novelu zákona o verejnom obstarávaní navrhujúcu posilnenie informačných povinností a zníženie limitu zadávania zákaziek neprioritných služieb podprahovým postupom zo súčasných 6 mil. EUR na 3 mil. EUR. TIS označila tieto návrhy za nepostačujúce a žiada, aby sa pri všetkých nákupoch z verejných zdrojov používali súťažné a transparentné postupy.

- Výrazné medzery vo fungovaní kontrolných systémov verejného obstarávania na Slovensku konštatuje štúdia TIS zverejnená 12. februára 2009. Iba 64 percent subjektov reaguje na zistenia kontrolných orgánov určením zodpovednej osoby a ešte menšie percento (53 percent) prijíma nápravné opatrenia, ktoré majú zabrániť porušovaniu zákona o verejnom obstarávaní i v budúcnosti. Prekvapujúcim záverom bolo, že subjekty viac reagujú na kontroly NKÚ, než na kontroly ÚVO, hoci tie nie sú spojené s priamymi finančnými sankciami voči obstarávateľom.

výber z TI Newsletter, Berlín, domácej a zahraničnej tlače

EURÓPA

ŠPANIELSKO: KVÔLI VYŠETROVANIU KORUPCIE ZATKLI 18 OSÔB

Spolu 18 osôb, medzi nimi starostku päťtisícového mesta La Muela na severovýchode Španielska, jej manžela a troch mestských úradníkov, uväznili španielska polícia. Ostaní obvinení boli podnikatelia. Stalo sa tak po viac rokov trvajúcom vyšetrovaní spojenom s finančnými a stavebnými podvodmi v meste. Vyšetrované kauzy sú spojené s výstavbou veľkého veterného parku, ktoré z malého mestečka urobilo priemyselné centrum a následne prilákalo veľa nových obyvateľov a turistov. (The Associated Press)

ČESKÁ REPUBLIKA: KARLOVE VARY SÚ KVÔLI NEPOSKYTNUTIU INFORMÁCIÍ V EXEKÚCII

Krajské mesto má zablokovovaný všetok majetok – rozhodol o tom okresný súd preto, lebo mesto napriek šesťnásobnému upozorneniu kolegov z krajského úradu rok a pol odmietalo poskytnúť občanovi informácie týkajúce sa stavebnej agendy. Radnica musí teraz informácie poskytnúť a zaplatiť exekučné a súdne trovy. Karlove Vary nie sú prvým prípadom takéhoto postupu. Starosta malej obce Hajany, ktorý stál na čele obce sedemnást rokov, ignoroval žiadosti o informácie tak dlho, že musela obec čeliť siedmim žalobám a následne i exekúciám. Pre obec to znamenalo finančné problémy a nakoniec tiež nové voľby. (www.tyden.cz)

ŠVAJČIARSKO: ŽIADAJÚ VÄČŠIU OCHRANU PRÁV ZAMESTNANCOV, KTORÍ OZNÁMIA KORUPČNÉ PRAKTIKY

Švajčiarska pobočka Transparency International, odbory a časť parlamentu požiadala švajčiarsku vládu o posilnenie práv zamestnancov, ktorí nahlásia korupčné praktiky na pracovisku. Tvrdia, že súčasné znenie zákona nechráni takýchto zamestnancov pred prepustením, šikanovaním alebo iným postihom dostatočne. Nový návrh by mal zamestnancom zaručiť šesťmesačný

plat, ak by sa preukázalo, že boli neoprávnene prepustení a zaručiť im návrat do zamestnania na porovnateľné miesto a súčasne im uhradiť ďalšie škody, ktoré im vznikli kvôli tomu, že o nekalých praktikách na svojom pracovisku nemlčali. (www.swissinfo.ch)

AMERIKA

USA: OBAMA ZMENIL SYSTÉM PRIDELOVANIA ZÁKAZIEK

Prezident Barack Obama nariadil zmenu pravidiel prideľovania zákaziek, ktorej filozofiou je znovuoobnovenie súťaženia o kontrakty, ktoré bolo obmedzené počas Bushovej administratívy. Jeho cieľom je ušetriť ročne 40 miliárd dolárov, predovšetkým zo sektora obrany. Skúmanie 95 kontraktov z oblasti obrany vyšetrovacím výborom amerického kongresu ukázalo, že výdavky na obranu boli počas niekoľkých rokov prečerpané o viac ako 295 miliárd dolárov. Problematické boli najmä kontrakty týkajúce sa vojny v Iraku a Afganistane, kde boli s minimálnou kontrolou minúte z verejných zdrojov miliardy dolárov. Prebiehajúce federálne vyšetrovanie sa týka viac ako 100 zákaziek vzťahujúcich sa práve k týmto dvom vojenským operáciám. (New York Times)

ÁZIA

JUŽNÁ KÓREA: KORUPCIA V ŠKOLSTVE STÁLE PROBLÉMOM

Komisia pre ľudské práva a boj proti korupcii na základe prieskumu medzi 1 660 rodičmi, ktorých deti navštevujú základnú alebo strednú školu v krajine, konštatovala, že 18,6 percenta rodičov dalo učiteľom ich detí peniaze alebo iný dar. Polovica opýtaných považuje takéto konanie za korupciu a 90 percent si myslí, že učitelia by nemali dostávať od rodičov peniaze alebo iné dary. Na zamedzenie takého správania považuje 21,6 percent za vhodné prijať nejaké nové zákony, 20,8 percenta sa spolieha na etické pravidlá a 20,7 percenta požaduje prísnejšie tresty za takéto správanie. (The Korea Times)

MALAJZIA: VLÁDNA STRANA ČELÍ KRÍZE PRE KUPOVANIE HLASOV

Malajzijská vládna strana Národná organizácia spojených Malajzijčanov čelí kríze po zverejnení výsledkov interného vyšetrovania, podľa ktorého si šéf strany a 10 jej ďalších predstaviteľov kupovali hlasy voličov, aby získali úrad, o ktorý sa uchádzali. Vyšetrovanie nasledovalo po minuloročnom volebnom neúspechu vo všeobecných voľbách, keď po 51 rokoch neprerušeneho vládnutia strana stratila dominantnú pozíciu na malajzijskej politickej scéne. (International Herald Tribune)

AFRIKA

SUDÁN: VLÁDA PLÁNUJE ZNÁRODNÍŤ ROZVOJOVÚ POMOC

Sudán plánuje prevziať kontrolu nad rozvojovou pomocou v krajine. Zároveň vláda dala jeden rok všetkým mimovládny organizáciám pracujúcim v tejto oblasti, aby krajinu opustili. Rozhodnutie sa nevzťahuje na Organizáciu spojených národov a Červený kríž, spolu však v súčasnosti v krajine pôsobia 74 rozvojových organizácií. Sudán vyhostil 13 zahraničných rozvojových organizácií po rozhodnutí Medzinárodného trestného súdu, ktorý 4. marca vydal na prezidenta al-Bashira zatykač na vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti, ktoré spáchal počas šesťročného konfliktu v provincii Darfúr. Vláda však ako oficiálny dôvod znárodnenia rozvojovej pomoci uvádza vysoké režijné náklady rozvojových organizácií, ktoré spôsobujú, že len menšia časť z nich sa dostane k ich adresátom. Organizácie, naopak, vyjadrili obavy z rozdeľovania pomoci skorpumpovanou sudánskou vládou. Sudán sa v ostatnom rebríčku vnímania korupcie (CPI) ocitol na úplnom chvoste – na 173. mieste zo 180 hodnotených krajín. (Bloomberg.com)

Medzinárodnú cenu Integrity Awards za rok 2008 odovzdali 17. februára 2009 v Londýne dvom investívatívnym novinárom: Davidovi Leighovi z Veľkej Británie a Romanovi Shleynovovi z Ruska. Leigh sa ako editor The Guardian preslávil najmä článkami o korupcii v zahraničnom obchode ako aj o politickej korupcii vo Veľkej Británii. Shleynov z ruských novín Novaya Gazeta si zasa na mušku zbral najmä korupčné vzťahy medzi politikou a biznisom. Shleynov, kvôli svojim reportážam sám objekt ruskej Federálnej bezpečnostnej služby (bývalé KGB), písal napríklad o sprenevere bývalého ministra jadrovej energetiky alebo o organizovanom pašovaní cigariet do Európy. Cena je zároveň vyjadrením uznania celej redakcii Novaya Gazeta, z ktorej boli od roku 2000 štyria novinári pre svoje články brutálne zavraždení.

Cenu Integrity Awards udeľuje Transparency International každoročne od roku 2000 s cieľom vyzdvihnúť príklady osobností a organizácií, ktoré na celom svete bojujú proti korupcii, často na veľké vlastné riziko. Medzi ocenenými novinármi, politikmi, úradníkmi alebo sudcami bola v roku 2002 aj slovenská sudkyňa Jana Dubovcová.

TIS MONITOROVALA HLAVNÝCH KONTROLÓROV A KOMISIE NA OCHRANU VEREJNÉHO ZÁJMU

TIS pravidelne uskutočňuje monitoringy protikorupčných nástrojov v samospráve. Tentoraz sme sa pozreli na činnosť hlavných kontrolórov miest a komisií na ochranu verejného záujmu. Zber dát sa v 15 najväčších a 10 najmen-

ších mestách uskutočnil v októbri a novembri 2008, pričom sledovaným obdobím boli roky 2006, 2007 a prvých 9 mesiacov roku 2008. Správy z oboch monitoringov TIS zverejnila začiatkom tohto roka.

Volba činnosti hlavného kontrolóra a komisií mestského zastupiteľstva na ochranu verejného záujmu ako cieľa našich monitoringov nebola náhodná. Vzhľadom na obmedzené kapacity štátnych kontrolných inštitúcií a veľkú početnosť kontrolovaných subjektov zostáva najdôležitejším kontrolným orgánom v obciach hlavný kontrolór obce. Mestské komisie na ochranu verejného záujmu zriadené v zmysle zákona NR SR č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov sú zasa kľúčovým nástrojom na používanie tohto ústavného zákona na úrovni územnej samosprávy.

Monitoring 1

- hlavní kontrolóri

Monitoring činnosti hlavných kontrolórov miest ukázal nedostatky v personálnom pokrytí útvaru hlavného kontrolóra, a to predovšetkým v nedostatočnej kapacite daného útvaru. Počet zamestnancov útvaru hlavného kontrolóra sa v rokoch 2006 – 2008 významnejšie u jednotlivých miest nemenil – za zmienku však stojí výrazné oslabenie internej kontroly v meste Nové Zámky, kde kontrolu vykonáva v meste s viac ako 41 tisíc obyvateľmi jediný človek.

Dôležitejšie ako počet kontrolórov, je však to, čo robia – podľa našich zistení sa hlavní kontrolóri zameriavajú najviac na kontrolu

mestských úradov a potom rozpočtových a príspevkových organizácií, zatiaľ čo obchodné spoločnosti s majetkovou účasťou mesta vo väčšine prípadov vynechávajú. Kontrolóri v mestách Bratislava, Nitra, Trenčín, Zvolen, Nové Zámky, Michalovce neurobili v rokoch 2006, 2007 ani 2008 žiadnu kontrolu obchodných spoločností, v Banskej Bystrici boli kontrolóri v mestskej firme len raz, v Prešove dvakrát. Toto zistenie považujeme za veľmi závažné, pretože práve v mestských firmách sú sústredené značné finančné prostriedky.

Nedostatky sme našli aj v spôsobe informovania verejnosti o vykonaných kontrolách – takmer všetky zo sledovaných miest o činnosti svojich hlavných kontrolórov verejnosť informujú veľmi slabou – z internetových stránok možno dozvedieť len strohé informácie o osobe hlavného kontrolóra a výňatok jeho právomocí z relevantnej legislatívy. Chýbajú minimálne informácie – napríklad ľahko dostupné rešerše zo správ hlavného kontrolóra, plány kontrol a ich vyhodnotenie.

Monitoring 2

- komisie na ochranu verejného záujmu

Najdôležitejším zistením monitoringu komisií mestského zastupiteľstva zriadených v zmysle ústavného zákona NR SR č. 357/2004 Z. z.

o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov bola pasívna týchto komisií. Komisie sa viac ako dvakrát do roka schádzali len vo veľkých mestách; v Žiline, Podolínci, Spišskej Starej Vsi a Modrom Kameni dokonca komisia nezasadala vôbec. Komisie na ochranu verejného záujmu takmer vôbec neiniciovali konania ani z vlastnej iniciatívy, ani na základe odôvodneného podnetu. Výnimku tvoria jedine mestá Bratislava, kde v roku 2006 začala komisia z vlastnej iniciatívy 10 konaní, avšak v roku 2008 neiniciovala už žiadne, Banská Bystrica, Nitra a Spišské Vlachy. Riadne odôvodnený podnet zaevidovalo iba mesto Banská Bystrica v roku 2007, Prievidza a Zvolen (v roku 2008). V Banskej Bystrici na základe podnetu komisia konala, v Prievidzi a vo Zvolene do 30.9.2008 nie. Sankcií je takisto málo – iba väčšie mestá, konkrétne Banská Bystrica (v roku 2006, 2007), Košice (2006), Nitra (2007) a Prievidza (2008 – sankciu neudelili) vydali rozhodnutia na základe konania komisie a udelili sankcie. Vo všetkých prípadoch išlo o oneskorené dodanie dokladov, ktoré vyžaduje zákon a sankciou bolo krátenie poslancovej odmeny. Zistený stav má dve možné vysvetlenia: buď si primátori a poslanci sledovaných miest plnia povinnosti riadne a načas alebo sú mestské komisie pre ochranu verejného záujmu pasívne. Na základe

našich skúseností sa prikláňame k druhej možnosti.

Mestá sa pri informovaní verejnosti o činnosti komisie spoliehajú najmä na verejné zasadnutia MsZ a zápisnice z nich, ktoré sú zverejňované na internetových stránkach mesta, úradných tabuliach, v miestnej tlači alebo televízii. Na internetovej stránke miest sú v časti s informáciami o komisiách však zverejňované len mená členov komisií, nie však výstup práce komisií. Niektoré mestá (Bratislava, Trnava, Trenčín, Žilina, Nové Zámky, Podolíne, Spišská Stará Ves, Modrý Kameň) o činnosti komisií neinformujú vôbec, pričom sa odvolávajú na to, že zákon to nevyžaduje.

Ako fungujú

V oboch prípadoch sme monitoringom identifikovali vážne problémy vo fungovaní týchto protikorupčných nástrojov. Spoločným menovateľom je nedostatočná aktivita – hlavní kontrolóri slabou kontrolujú najmä obchodné spoločnosti s majetkovou účasťou mesta, komisie na ochranu verejného záujmu fungujú len veľmi formálne. Ani hlavní kontrolóri ani komisie na ochranu verejného záujmu nie sú aktívne v získavaní verejnej podpory pre svoje pôsobenie – spoliehajú sa na verejnosť zasadnutí mestských zastupiteľstiev, kde sú predkladané správy o ich činnosti. Toto neuchádzanie sa o verejnú podporu spomenuté protikorupčné nástroje, už i tak veľmi pasívne, veľmi oslabuje a nemôžu byť preto účinným nástrojom na potlačovanie korupčného správania na úrovni územnej samosprávy. ◆

MARTIN AKO PRVÉ MESTO POŽIADALO O PROTİKORUPČNÝ BALÍČEK

V máji 2008 mestské zastupiteľstvo v Martine schválilo návrh primátora Andreja Hrnčiara na vypracovanie komplexnej protikorupčnej stratégie. Hoci sa TIS venuje samosprávnemu programu už niekoľko rokov, táto ponuka bola serióznou

výzvou spolupracovať s miestnou samosprávou na zmenách vo všetkých kľúčových oblastiach lokálnej politiky s cieľom zavedenia komplexného súboru protikorupčných poistiek či odporúčaní „ušitých na mieru“ mestu Martin.

Po decentralizácii verejnej moci samospráva na Slovensku rozhoduje o pomerne značnej sume verejných zdrojov: samosprávy vrátane svojich príspevkových organizácií v roku 2007 (novšie údaje v čase uzávierky Pod lupou ešte neboli k dispozícii), minuli spolu 127,5 mld. Sk, čo predstavuje 19,2 percenta všetkých verejných výdavkov. Okrem možnosti efektívnejšieho a účelnejšieho spravovania vecí verejných a využívania verejných prostriedkov decentralizácia verejnej správy na Slovensku so sebou priniesla aj nárast potenciálu pre korupciu. Dokazuje to aj výskum verejnej mienky, ktorý pre TIS realizovala v novembri 2007 agentúra FOCUS. Podľa neho si až 60 percent respondentov myslí, že korupcia v samospráve existuje (za rozšírenú ju považuje 36 percent respondentov, pričom ďalších 24 percent respondentov tvrdilo, že korupcia síce existuje, ale jej mieru nevedelo odhadnúť).

Prvá fáza – určenie diagnózy

Tento intenzívny a interaktívny projekt TIS s mestom Martin sa skladá z troch hlavných fáz. Keď si pomôžeme medicínskou terminológiou, môžeme jednotlivé fázy projektu nazvať diagnóza, naordinovanie liekov a liečba. V prvom rade sme teda potrebovali zistiť choroby nášho pacienta – mesta Martin. Prvá fáza tak spočívala v audite 17 vybraných politikov mesta, ako napríklad politiky predaja a prenájmu hnuteľného a nehnuteľ-

ného majetku, obsadzovania miest a postov v rámci mesta a mestských organizácií, etickej infraštruktúry a konfliktu záujmov volených predstaviteľov, zamestnancov mesta a zamestnancov mestských organizácií, politiky územného plánovania, zabezpečovania služieb či oblastí verejného obstarávania a dotácií. V úvode prvej fázy sa uskutočnilo stretnutie s predstaviteľmi mesta, ktorého cieľom bolo identifikovať oblasti rozhodovania mesta, ktoré sú citlivé na korupčné praktiky a pomenovať príčiny priestoru pre korupciu. Následne sa uskutočnil audit jednotlivých politikov mesta. Hoci v meste Martin mnohé veci fungujú bez existencie úpravy danej oblasti, chýba akási inštitucionálna poistka, teda jasné formálne pravidlá zaručujúce chod a fungovanie politikov po ich prípadnej personálnej obmene. Našli sme aj viaceré slabé stránky rozhodovania, ktoré sa pravdepodobne vyskytujú aj v iných mestách (málo informácií v niektorých oblastiach, málo súťaženia, nevymáhané etické pravidlá a pod.).

Druhá fáza – určenie liečby

V procese prípravy návrhov a odporúčaní sa uskutočnilo viacero workshopov a pracovných stretnutí s predstaviteľmi mesta, ako aj ďalšími odborníkmi s cieľom konzultovať a formulovať jednotlivé protikorupčné opatrenia. Pri tvorbe protikorupčných opatrení TIS vychádzalo jednak z teoretických vedomostí,

ale aj praktických skúseností s fungovaním konkrétnych nástrojov v zahraničí aj na Slovensku. Pri tvorbe protikorupčných odporúčaní sa TIS zamerala na zvyšovanie informovanosti a znižovanie voľnosti v rozhodovaní prostredníctvom zavádzania presných pravidiel. Výstupom druhej fázy bol následne komplexný balík navrhovaných protikorupčných opatrení, ktorý má za cieľ zlepšiť fungovanie kľúčových politikov mesta. Zjednodušené: viac informácií, viac súťaženia a viac vymáhateľných a jasných pravidiel. V oblasti zvyšovania transparentnosti navrhujeme zverejňovanie informácií na internetových stránkach mesta tak, aby sa zvýšila informovanosť a zlepšil prístup verejnosti k tvorbe politiky mesta (napr. návrh zverejňovať zvukové záznamy zo zasadnutí MsZ, sprístupnenie verejnosti rokovania mestskej rady a komisií MsZ, zjednodušenie možnosti občana vystúpiť v rozprave MsZ a pod.). Zároveň navrhujeme zavedenie, prípadne rozšírenie informačných povinností pri rozhodovaní o dotáciách mesta, o činnosti mestskej TV, zverejňovať informácie v rámci rozpočtového procesu mesta a informácie týkajúce sa rozhodovania sociálnych zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta. Zavedenie otvorenej súťaže navrhujeme pri predaji a nájmom mestského majetku, ako aj pri výberoch zamestnancov na pozície v rámci mestského úradu a na posty zástupcov mesta v obchodných spoločnos-

tiach s majoritou mesta. Čo sa týka znižovania voľnosti v rozhodovaní, možno spomenúť napríklad návrh TIS na zavedenie elektronických aukcií pri verejnom obstarávaní, ďalej návrh žrebovať pri prenájme mestských bytov, ustanovenia týkajúce sa riešenia konfliktu záujmov osôb, ktoré rozhodujú o pridelení dotácií či o verejnom obstarávaní.

TIS Martinu navrhlo tiež implementovať niekoľko inovatívnych techník. Príkladom je zriadenie pozície Splnomocnenca pre etiku a Rady pre etiku, od ktorých očakávame zavádzanie nového Etického kódexu do každodenného rozhodovania zamestnancov. Takisto navrhujeme zavedenie elektronickej podateľne a elektronického registra žiadostí. Občan by tak mal možnosť stiahnuť si požadovaný formulár z internetovej stránky mesta a následne on-line sledovať stav vybavovania svojej žiadosti.

Tretia fáza – liečba

Posledná fáza projektu je už prevažne na pleciach predstaviteľov mesta Martin. Nadväzuje na súbor navrhovaných protikorupčných opatrení zo strany TIS, ktoré je potrebné pretaviť do formálnych dokumentov (smerníc a všeobecne záväzných nariadení) a vo finále do každodenného rozhodovania mesta Martin. Koncom apríla sa v Martine uskutočnilo zasadnutie mestského zastupiteľstva, ktoré rozhodne, čo z toho, čo sme navrhli, mesto uvedie do života. Ostáva nám veriť, že poslanci podporia protikorupčné opatrenia šité na potreby mesta Martin a protikorupčné snahy Martina sa stanú vzorom aj pre iné mestá na Slovensku. ◆

**Emília Sičáková-Beblavá
Miroslava Pagáčová**

NOVINÁRSKE PARAGRAFY II.

Ako sme už avizovali v minulom vydaní Pod lupou, v rubrike „Protikorupčné nástroje“ postupne zverejníme trojdielny prehľad právnych predpisov mapujúcich pôsobenie, práva a povinnosti miestnych a regionálnych novinárov. V čísle PL 10 - 12/2008 sme pred-

stavili úpravu práva na informácie podľa čl. 26 Ústavy SR, ďalej nový tlačový zákon z roku 2008 a tiež zákon o vysielaní a retransmisii. V tomto čísle bude pozornosť venovaná autorskému právu, vrátane pravidiel citovania, preberania a zamestnaneckého diela.

Autorské právo

Vzťahy vznikajúce v súvislosti s vytvorením a použitím diela upravuje Autorský zákon (zákon č. 618/2003 Z. z., ďalej len „AZ“). Pod „dielom“ sa pritom rozumie výsledok vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora (§ 7) a „autorom“ je zasa fyzická osoba, ktorá dielo vytvorila (§ 6). Novinárov sa teda AZ týka z dvoch uhlov pohľadu: ako autorov textov či iných príspevkov a zároveň ako osôb, ktoré pracujú s autorským dielom ostatných autorov. Je preto dôležité evidovať, že obsahom autorského práva sú tzv. osobnostné práva (§ 17) a tzv. majetkové práva (§ 18).

Súčasťou **osobnostných práv** je napr. právo označiť svoje dielo menom alebo pseudonymom a žiadať, aby sa jeho meno alebo pseudonym uvádzalo na všetkých rozmnoženinách diela náležitým spôsobom pri každom použití diela na verejnosti, a to podľa spôsobu použitia, právo neoznačiť svoje dielo menom alebo pseudonymom, právo rozhodnúť o zverejnení svojho diela, či právo na nedotknuteľnosť svojho diela. Osobnostné práva autora sú neprevoditeľné a autor sa ich nemôže vzdať; zanikajú až smrťou autora.

Pod **majetkové práva** patrí napr. a) právo použiť svoje dielo, b) právo udeľovať súhlas na každé použitie diela, najmä na: vyhotovenie rozmnoženiny, verejné rozširovanie originálu diela alebo jeho rozmnoženiny predajom

alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva, spracovanie, preklad a adaptáciu diela, zaradenie diela do súborného diela, c) verejné vystavenie, d) vykonanie diela, e) prenos diela a pod. Majetkové práva udelením súhlasu autora nezanikajú; autor je len povinný strpieť použitie diela inou osobou v rozsahu udeleného súhlasu. Majetkové práva trvajú nielen počas autorovho života, ale aj 70 rokov po jeho smrti a sú zároveň predmetom dedičstva.

Citovanie a preberanie

Novinári musia nezriedka citovať z prác iných. Pri tom treba mať na zreteli § 25 AZ, v zmysle ktorého „*bez súhlasu autora možno použiť krátku časť zverejneného diela vo forme citácie v inom diele len na účel recenzie alebo kritiky tohto zverejneného diela alebo na vyučovacie účely, vedeckovýskumné účely alebo umelecké účely. Takéto použitie musí byť v súlade so zvyklosťami a jeho rozsah nesmie presiahnuť rámec odôvodnený účelom citácie*“. Na iný typ citácií treba vždy predchádzajúci súhlas vlastníka autorských práv. Pri citácii sa zároveň musí uviesť zdroj, t.j. meno autora (s výnimkou anonymných diel) ako aj názov diela a prameň. Za takéto použitie nevzniká povinnosť uhradiť autorovi odmenu.

Súhlas autora sa však nevyžaduje na a) vyhotovenie rozmnoženiny diela zverejneného v novinách alebo

v inom informačnom prostriedku, najmä o aktuálnych ekonomických, politických alebo náboženských udalostiach alebo otázkach a na verejný prenos s takýmto obsahom (to neplatí, ak si autor v jednotlivých prípadoch vyhradil právo udeľovať súhlas na rozmnožovanie a na verejný prenos tohto diela), b) vyhotovenie rozmnoženiny a verejný prenos krátkej časti diela vnímateľného pri aktuálnych udalostiach, ktoré sú predmetom spravodajstva, c) vyhotovenie rozmnoženiny a verejný prenos prednášky, príhovoru alebo iného diela podobnej povahy predneseného na verejnosti, d) verejné rozširovanie rozmnoženiny vyhotovenej podľa písmena a) až c) predajom alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva, ak si autor diela takéto právo nevyhradil.

V tejto súvislosti upozorňujeme, že plagiátorstvo (porušovanie autorského práva)

je trestným činom. V zmysle § 283 Trestného zákona totiž kto neoprávnene zasiahne do zákonom chránených práv k dielu, umeleckému výkonu, zvukovému záznamu alebo zvukovo obrazovému záznamu, rozhlasovému vysielaniu alebo televíznemu vysielaniu alebo databáze, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Zamestnanecké dielo

Vzhľadom na to, že žurnalisti väčšinou pracujú v redakciách, ozrejmiť treba aj pojem zamestnaneckého diela (§ 50). Zamestnanecké dielo (ďalej len „ZD“) je dielo, ktoré autor vytvoril na splnenie svojich povinností vyplývajúcich mu z pracovnoprávného vzťahu. **Majetkové práva** autora k ZD vykonáva vo svojom mene a na svoj účet **zamestnávateľ**, ak nie je dohodnuté inak. Zamestnávateľ môže právo výkonu majetkových práv autora postúpiť tretej osobe len so súhlasom autora. Ak zamestnávateľ vykonáva majetkové práva autora k ZD, platí, že autor udelil súhlas na zverejnenie tohto diela, ako aj na to, aby zamestnávateľ toto dielo uvádzal na verejnosti pod svojím menom, ak nie je dohodnuté inak; **osobnostné práva** autora k ZD inak **nie sú dotknuté**. Počas výkonu majetkových práv autora k ZD zamestnávateľom je autor povinný zdržať sa výkonu majetkových práv k tomuto dielu.

Seriál o „novinárskej legislatíve“ bude ukončený v nasledujúcom vydaní PL 4 - 6/2009 problematikou tzv. spravodajských licencií (Občiansky zákonník), ďalej osvetlením možností využívania zákona o slobode informácií pri práci žurnalistu a tiež rekapituláciou relevantných občiansko-právnych, trestnoprávnych a priestupkových inštitútov na obranu novinárov.

◆
Vladimír Pirošik
advokát, spolupracovník TIS

PREČO JE DOBRÁ SÚŤAŽ A TRANSPARENTNOSŤ VEREJNÉHO OBSTARÁVANIA?

V rámci pravidelnej rubriky Pod Lupou, ktorá prináša recenzie kníh venujúcich sa problematike korupcie, tentokrát predkladáme súhrn viacerých výskumných

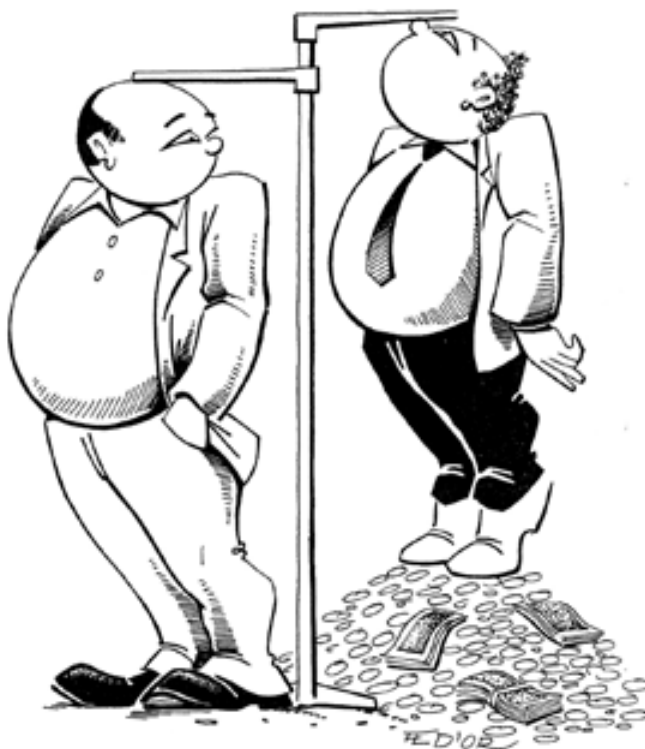
prac, ktoré sa venujú významu transparentnosti a súťaženiu pri vynakladaní verejných zdrojov - konkrétne pri verejnom obstarávaní.

Viaceré výskumy v danej oblasti uskutočnila Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD). Vo svojom výskume z roku 2003 OECD poukazuje na dôležitosť informácií pre uchádzačov – a to hlavne pri formulovaní ponuky zodpovedajúcej predstavám obstarávateľa. Výskum ukazuje, že transparentné verejné obstarávanie môže viesť k vyššej technickej efektívnosti verejných zdrojov a to cez zvýšenú konkurenciu, ako aj k úsporám verejných zdrojov. Zdá sa, že tak ekonomické prínosy vyplývajúce z transparentného obstarávania – medzi ktoré patrí hlavne úspora verejných zdrojov. Zároveň OECD (2003) ako aj Európska komisia (EK) (2004) prekladajú konkrétne pozitívne príklady dopadov zvýšenej transparentnosti na úspory verejných financií. Správa EK (2004) napríklad ukazuje, že európske smernice v oblasti verejného obstarávania zvýšili transparentnosť verejného obstarávania a ceny sa znížili o 30 percent. Keďže celkové verejné obstarávanie v EÚ predstavuje 16,3 percenta HDP Európskej únie, potenciálne ide o značné úspory verejných zdrojov.

Prevláda verejná súťaž

Štúdia OECD (2003) sa venuje aj postupom a kritériám výberu dodávateľa a konštatuje, že v mnohých krajinách zákony upravujúce postupy verejného obstarávania ako hlavný postup definujú verej-

nú súťaž. Vo Veľkej Británii (podľa Dombergera a Jensena, 1997) dokonca neumožňujú iný postup – verejné organizácie sa musia otvoriť súťaži. Firmy predkladajú ponuky a tak súťažia o získanie zmluvy na poskytovanie určitej služby klientom.

Podľa týchto autorov sa totiž súťažiam o získanie verejnej zákazky zlepšujú dosiahnuté výsledky (vo Veľkej Británii od roku 1988 platí Local Government Act, ktorým sa zaviedlo povinné súťaženie pri alokácii verejnej zákazky).

Podľa Lundsgaarda (2002) empirické štúdie poukazujú na to, že správne použitie súťažných postupov pri verejnom obstarávaní externého dodávateľa pri zabezpečovaní služieb môže zvýšiť efektívnosť, a preto umožňuje zabezpečenie danej kvality služieb pri nižších nákladoch a to hlavne pri takých technických službách ako je zber odpadu a upratovanie. Uvádza, že výška dosiahnutej úspory sa pohybuje v rozpätí od 10 do 30 percent. Podľa neho dosiahnutie úspory súvisí s dvoma faktormi – zavedením súťaže a súkromného vlastníctva do poskytovania verejných služieb. Hall a Li (1995) napríklad ukazujú, že vysúťažené upratovanie súkromných škôl je podstatne lacnejšie ako v prípade alokácie verejnej zákazky na poskytovanie danej služby bez súťaže, pričom kvalita bola hodnotená ako rovnaká alebo dokonca lepšia v prípade alokácie kontraktu cez súťažný postup.

Súťažiť sa opláca

Výskumy zamerané na dopady súťaženia sa uskutočňujú aj v susednom Česku, hoci

>> s. 7

Jednotlivé výskumy si môžeme pozrieť aj podrobnejšie:

DOMBERGER, S.D.; JENSEN, P. Contracting out by the Public Sector: Theory, Evidence, Prospects. Oxford Review of Economic Policy. 1997, Vol.13, No.4.

HALL, C.; LI, E.A.L. Determinants of price and quality in competitively tendered contracts. Economic Journal. 1995, Vol.105, No. 433, s.1454-70.

EURÓPSKA KOMISIA. A report on the functioning of public procurement markets in the EU: benefits from the application of EU directives and challenges for the future. 03.02.2004 (17.02.2009) Dostupné na http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/public-proc-market-final-report_en.pdf

LUNDSGAARD, J. Competition and Efficiency in Publicly Funded Services. OECD Economic Studies. 2002 (online), February, No. 35, s. 79 – 128. (15.4.2006) Dostupné na <http://www.oecd.org/dataoecd/42/36/22027701.pdf>

OECD. Integrating Market Openness into the Regulatory Process: Emerging Patterns in OECD countries. Paris: OECD. 2003.

OCHRANA, F.; ŠUMPIKOVÁ-FANTOVÁ, M.; PAVEL, J.; NEMEC, J.; A KOL. Efektívnosť zabezpečovania vybraných verejných služieb na úrovni obcí. Praha: Vysoká škola ekonomická v Prahe. 2007

PAVEL, J. Vliv počtu nabízejících na cenu v oblasti dopravní infrastruktury v letech 2004 – 2007. Praha: Transparency International – Česká republika. 2008. Dostupné na http://www.transparency.cz/pdf/publikace/vz_dalnice2008.pdf.

v menšom rozsahu. Pavel (2008) ukazuje, aký vplyv na výslednú cenu má použitie súťažných postupov verejného obstarávania. Výskum uskutočnil na vzorke 62 stavebných zákaziek, ktoré boli v Česku pridelené súkromným dodávateľom v rokoch 2004 - 2007. Pavel zistil, že tam, kde bola použitá verejná súťaž a súťaže sa zúčastnilo viacero uchádzačov, dosiah-

nuté ceny boli nižšie ako pri aplikácii nesúťažných postupov. Prítom rozdiel v cene pri stredne veľkej konkurencii, za ktorú považoval verejnú súťaž so 7 ponukami, bola v priemere 30 percent.

Na Slovensku sa rozsiahlejší výskum v tejto oblasti ešte neuskutočnil, na možné úspory však upozorňujú tie miestne

samosprávy, ktoré pridelujú verejné zákazky pomocou elektronických aukcií. Pre ilustráciu uvedieme dva príklady. Mesto Púchov minulý mesiac nakupovalo stavbu divadla, kedy sa elektronickou aukciou, na ktorej sa zúčastnili 2 firmy, dosiahla víťazná ponuka o viac ako 1 milión EUR (cca 30 mil. Sk) nižšia ako pôvodná cena

vyhlasovateľa súťaže. Podobne nakupovalo mesto Šaľa, ktoré hľadalo firmu, ktorá by sa starala o odvoz a likvidáciu odpadu v danom meste. Súťaže, v tomto prípade elektronickej, sa zúčastnili 3 uchádzači. Zo sumy 25 miliónov Sk na rok sa elektronickej aukciou dostali na sumu 17,1 milióna Sk na rok. ♦

Emília Sičáková-Beblavá

PREHLAD ADVOKAČNÝCH AKTIVÍT TIS ZA ROK 2008

1. Tlačové správy a besedy

- V spolupráci v Inštitúte pre dobre spravovanú spoločnosť usporiadala TIS 17. apríla tlačovú besedu, ktorá bola venovaná prezentácii správy o hodnotení výročných správ o činnosti verejných vysokých škôl v SR.
- 4. júna 2008 v tlačovej správe TIS už po tretíkrát zhodnotila mieru transparentnosti trhu verejného obstarávania. Výsledky hodnotenia poukazujú na to, že v roku 2007 došlo k poklesu používania verejnej súťaže, a teda sa zvýšil priestor pre korupciu pri výkone verejného obstarávania vo verejnom sektore.
- Vo svojej tlačovej správe z 27. júna 2008 poskytla TIS hodnotenie dvoch rokov činnosti vlády SR a Národnej rady SR v oblasti boja proti korupcii.
- 23. septembra 2008 vydala TIS tlačovú správu s titulom Dynamika znižovania korupcie na Slovensku sa znižuje – je potrebné začať plniť sľuby na zníženie korupcie uskutočnením konkrétnych krokov. V tlačovej správe TIS prezentovala index vnímania korupcie (CPI) v jednotlivých krajinách sveta.
- TIS v mene TI prezentovala začiatkom decembra 2008 Index poskytovania úplatkov (BPI) za rok 2008, ktorý zahŕňa 22 ekonomicky najvplyvnejších krajín sveta podľa sklonu ich firiem podplácať v zahraničí.

2. Štúdie, správy, konferencie a semináre o korupcii

- Začiatkom marce marca 2008 TIS uverejnila správu z monitoringu tvorby rozpočtu a finančného manažmentu vyšších územných celkov na Slovensku.
- 1. apríla 2008 TIS zverejnila správu z monitoringu radničných periodík v SR. TIS sa zamerala na to, ako noviny na Slovensku vyzerajú, akými pravidlami sa riadi ich vydávanie, aký majú obsah, do akej miery sú naozaj verejnoprávne a nezávislé od politickej moci
- V Lúčkach pri Kremnici sa v dňoch 14. – 16. marca 2008 uskutočnil III. ročník seminára Verejná kontrola VÚC.
- V apríli 2008 vydala TIS publikáciu Pridaná hodnota transparentnosti, ktorá sa venuje rozhodovaniu o poskytovaní nenávratných finančných transferov z centrálnej vlády obciam a mestám.

- V dňoch 15. – 17. mája 2008 sa v Bratislave uskutočnila 16. výročná konferencia Sieť inštitúcií a škôl verejnej správy v strednej a východnej Európe (NISPA-CEE). V rámci nej TIS spolu s Ústavom verejnej politiky FSEV UK zorganizovala pracovnú skupinu Public Sector Transparency. V predvečer konferencie sa na pôde TIS uskutočnila diskusia so spoluzakladateľom medzinárodnej Transparency International a protikorupčným reformátorom Ronaldom MacLeanom-Abaroa.
- V máji vydala TIS (v spolupráci s Ústavom verejnej politiky FSEV UK v Bratislave) publikáciu Jedenásť statočných: prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku, ktorá mapuje 11 protikorupčných nástrojov.
- Tlačovou konferenciou a úvodným diagnostickým workshopom za účasti veľvyslancu USA v SR Vincenta Obsitnika, primátora mesta Martin Andreja Hrnčiara a prezidentky TIS Emílie Sičákovovej-Beblavej 22. júla odštartoval proces prípravy protikorupčnej stratégie pre mesto Martin.
- Na Skalke pri Kremnici sa od 25. do 27. júla 2008 uskutočnil V. ročník seminára Verejná kontrola miestnej samosprávy.
- V septembri 2008 sa v priestoroch TIS uskutočnilo pracovné stretnutie autorov Štúdie k problematike verejno-súkromných partnerstiev (PPP) so zástupcami Ministerstva financií SR, Úradu pre verejné obstarávanie, Asociácie PPP a expertov na problematiku PPP.
- TIS v spolupráci s Výborom NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií uskutočnila 30. septembra 2008 odborný seminár pod názvom Konflikt záujmov – hodnotenie a odporúčania. Súčasne bola predstavená nová publikácia TIS Aby nevládol len súkromný záujem (komparatívna analýza riešenia konfliktu záujmov a odporúčania pre Slovensko), ktorá sa venuje systémom riešenia konfliktu záujmov vo svete a hľadá vhodný model pre Slovensko.
- Od 3. do 5. októbra 2008 sa Na Skalke pri Kremnici uskutočnil seminár TIS Protikorupční lídri v samospráve. Bol určený pre poslancov obecných a mestských zastupiteľstiev, ktorí sa snažia o presadzovanie protikorupčnej agendy.
- 20. októbra 2008 sa v priestoroch TIS v Bratislave uskutočnil za účasti zástupcov Výboru NR SR pre verejnú správu a regionálny rozvoj, Ministerstva vnútra SR, Združenia obcí a miest Slovenska

a miestnych poslancov a protikorupčných miestnych aktivistov seminár k návrhu pripravovanej novely zákona o obecnom zriadení. Okruhmi k novele zákona boli informovanosť, participácia a orgány obce. Hlavnými princípmi novely zákona bolo poskytovanie viac informácií o orgánoch obce a väčšie využívanie internetu, väčšia otvorenosť orgánov obce a posilnenie zodpovednosti volených orgánov obce.

- V októbri TIS vydala publikáciu Ozdravte vašu organizáciu, ktorej dva diely prinášajú popis jednotlivých krokov ako identifikovať korupciu v miestnej samospráve a nájsť systémové pravidlá na jej elimináciu.
- 25. novembra TIS prezentovala odporúčania na obmedzenie priestoru na korupciu v 17 oblastiach rozhodovania samosprávy v meste Martin.
- TIS v novembri zorganizovala sériu troch seminárov určených pre regionálnych novinárov. Semináre sa uskutočnili 12.11.2008 v Bratislave, 19.11.2008 v Žiline a 28.11.2008 v Košiciach. Okrem nich vystúpil 3.12. spolupracovník TIS V. Pirošík s témou Novinárske paragrafy aj na pôde Katedry žurnalistiky FIF KU v Ružomberku.

3. Účasť zástupcov TIS v občianskych iniciatívach a protikorupčných poradných orgánoch verejnej správy

- Iniciatíva za dobrý zákon o prístupe k informáciám, ktorej členom je aj TIS, zverejnila začiatkom februára 2008 výzvu vláde SR stiahnuť spornú novelu zákona o slobodnom prístupe k informáciám.
- V septembri 2008 sa Emília Sičáková-Beblavá vzdala členstva v Pracovnej skupine predsedu vlády SR pre aktualizáciu Národného programu boja proti korupcii. Aj napriek vystúpeniu z pracovnej skupiny TIS vypracovala pripomienky k pracovnému materiálu „Aktualizácie národného programu boja proti korupcii“, zaslanému podpredsedom pracovnej skupiny v novembri 2008.
- Zástupcovia TIS sa v priebehu roka 2008 niekoľkokrát stretli so zástupcami NKÚ SR a Úradu pre verejné obstarávanie s cieľom diskutie o stave verejného obstarávania a PPP projektov na Slovensku a predloženia návrhov TIS na zmenu zákona o verejnom obstarávaní či zamerania kontrolných orgánov.

Martina Kubániová, novinárka: „Podporujeme nádej ľudí na zmenu“

S investigatívnou žurnalistikou ste začínali v relácii Čierny Peter v televízii TA 3, v súčasnosti pôsobíte v Reportéroch v Slovenskej televízii. Prečo sa ako novinárka venujete práve problémom korupcie a transparentnosti v samo-správe? Akú úlohu môžu zobrať v tomto smere médiá?

– Ako investigatívna novinárka mám možnosť sa akejkolvek téme venovať viac do hĺbky a detailnejšie a práve to si problematika samospráv vyžaduje. Prispel k tomu ale aj fakt, že v ďalších podobných reláciách (Palba a Reportéri) sa tejto oblasti nevenovali, a tak sme to v Čiernom Petrovi využili. Ukázalo sa to ako dobrá cesta, keďže regionálne média často neboli dostatočne kritické a nespokojní občania sa začali obracať na nás. Myslím si, že tieto reportáže ich najmä podporujú v občianskej aktivite, čo im zase dáva nádej na zmenu situácie. Na druhej strane, vedenie samospráv musí svoje jednanie vysvetľovať nielen pred svojimi voličmi, ale čeliť kritike celého Slovenska. Reportáže vyplavili množstvo problémov, ktorými samosprávy trpia, ukázala sa ich slabá kontrola či nedostatky v zákone o obecnom zriadení. Zrkadlo zrazu nemá nastavené len tá konkrétna samospráva, ale celá spoločnosť.

Prečo považujete korupciu a nedostatok transparentnosti v obciach a mestách za problém?

– Závisí od samotnej samosprávy, do akej miery chce hospodáriť transparentne a vyhnúť sa korupcii. Môže si tak nastaviť pravidlá. Ale tiež nemusí. Všetci vieme, že ide o komunity, kde každý každého pozná, každý je s niekým kamarát. A keď si poslanci a starosta začnú dohadzovať kšefty, začnú byť niekomu zaviazaní, zdravá kontrola zaniká. A bez ich vzájomnej kontroly a pravidiel transparentnosť v takejto samospráve nemá šancu. Problémom je však aj vzdelanostná úroveň starostov. Bola som v dedinách, ktoré sa, vďaka nevzdelanosti a nekompetentnosti ich starostov, dostali až do nútenej správy.

Dá sa spoznať skorumpovaný starosta alebo iný politik na prvý pohľad? Čo zvyčajne býva pre Vás signálom, že „tu niečo nebrá“?

– Predovšetkým sa takýto verejný činiteľ vyhýba stretnutiu, nechce poskytnúť rozhovor a zatajuje verejné dokumenty a informácie. V samotnom rozhovore odbieha od témy, problém bagatelizuje alebo zavádza.

V ktorých oblastiach je podľa Vašich skúseností výskyt korupcie v samo-správe najčastejší? Prečo sa jej tak darí? Je problém v ľuďoch? V pravidlách? V čom je rozdiel medzi malými obcami a mestami?

– Stretla som sa najmä s ne-transparentnými predajmi verejného majetku, podozrivými verejnými súťažami a rodinkárstvom. Ako som spomínala, je to predovšetkým o samotných ľuďoch vo vedení obce či mesta, ako si nastaví pravidlá a ako ich dodržiujú. Tiež je ale dôležitá aktivita ľudí, oni majú byť ich spätnou väzbou. Myslím si, že korupcii sa viac darí v menších mestách a obciach. Je tu väčšia tendencia poslancov a starostu, či primátora „držať a šafáriť spolu“, teda potom sa vzájomne nekontrolujú, ale akceptujú si vlastný biznis. Vo väčších mestách je predsa len viac poslaneckých klubov, a tým snáď aj snaha o väčšiu mieru transparentnosti.

Predtým ste pracovali na týchto témach v súkromnej televízii, teraz v štátnej, máte teda skúsenosti z oboch prostredí. Pre novinára, ktorý sa venuje korupcii, je dôležitá podpora redakcie. Musí byť nezávislý od miestnych záujmov, mať oporu v prípade reakcií na odovysielaný príspevok. Je na Slovensku vytvorený priestor pre prácu novinára, ktorý sa chce venovať korupcii?

– Bojím sa, že v súčasnosti ani veľmi nie. Dobrá investigatívna odhaľuje podvodníkov, ukazuje, v akom stave je naša spoločnosť. Novinár preto potrebuje podporu nielen zo strany nadriadeného, ale aj zo strany celej spoločnosti. Ale tá sa stráca. Na novi-

nárov sa útočí, a to neraz len preto, že si robia svoju prácu, teda, že sú kritickí. A v súkromnej televízii som sa zase stretla s tlakmi neodvyslať niektoré reportáže. Vedenie sme sa preto vždy snažili presvedčiť jasnými faktami, objektívnym a vyváženým spracovaním reportáže. Väčšinou sme uspeli, no niekedy boli tlaky zvonka silnejšie a zopár reportáží sa buď ani nevyrábalo alebo sa už vyrobená reportáž neodvysielala.

Problematike korupcie v samo-správe sa venujete už dlhšie obdobie. Predsa sa však opýtam: je ešte niečo, čo Vás dokázalo prekvapiť?

– Stále ma prekvapuje nadradenosť a arogantnosť niektorých predstaviteľov samospráv. Akoby zabúdali prečo a vďaka komu sú tam. Niekedy zase ich správanie pôsobí detinsky. Napríklad v jednom meste na strednom Slovensku sa mi stalo, že som musela primátora doslova naháňať. Nezládol kritickú reportáž o neefektívnom využívaní eurofondov a urazil sa. Takže keď som sa v jeho pracovni objavila kvôli inej reportáži, vstal od stola, zahľásil, že mne rozhovor nedá a utekal cez celú miestnosť skryť sa. Na rozdiel od regionálnych novinárov, ktorí si kritiku nedovolili a rozhovor dostali, som musela informácie hľadať inde. ◆

Za rozhovor ďakuje
Ivan Rončák